

PRÒLEG

Des de l'any 1963, ara fa vint anys, la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques convoca els premis per a estudiants: els resultats de la convocàtoria d'enguany han permès la publicació del present volum, tan satisfactori pel nivell i pel grau de preparació dels nostres científics més joves que hi és posat de manifest. Altres Societats filials de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans instituiren també en aquelles dates premis per a estudiants (la Societat Catalana de Biologia des del 1964); l'Institut ha convocat des d'aleshores diverses vegades borses d'estudi amb el nom de les filials esmentades i també de la Institució Catalana d'Història Natural. Al número extraordinari d'aquest *Butlletí* que serà publicat per tal de commemorar el cinquantè aniversari de la fundació de la S.C.C.F.Q.M., els senyors Josep M. Tura i Lluís Marquet fan una mica d'història de tots aquets premis i borses. Em sembla que pot ésser oportú aquí d'aventurar alguna interpretació dels objectius i de l'oportunitat amb què foren instituïts, i d'estendre'm en alguna consideració sobre la conveniència (o no, ja que es tracta merament d'una matèria opinable) de mantenir-ne la continuïtat.

L'article primer de l'estatut pel qual es regeix oficialment l'Institut diu que aquest "té per objecte l'alta investigació científica i principalment la de tots els elements de la cultura catalana". Topem ja en aquest article amb l'ambigüïtat que caracteritza una bona part de la història contemporània d'aquest país en el terreny que discutim: l'ambigüïtat o indefinició que es deriva de la juxtaposició dels termes *investigació científica* i *cultura catalana* o, sintetitzant, de l'ús del terme *ciència catalana*. L'ús de l'adjectiu, aquí, per als uns —els qui reclamen— respon a la necessitat d'afermar una personalitat que se sent completa, però per als altres —els qui concedeixen— representa clarament els límits de la concessió, límits que quan són aplicats a aquell terme poden anar des del folklore, tirant curt, fins a l'estudi de la flora i de la fauna autòctones, a tot estirar. Que aquesta ambigüïtat és una constant històrica, no en podem dubtar: mentre que l'any 1915 l'Institut convocava

un Premi de Ciències ofert a treballs de recerca escrits en català (1) i des del 1918 el Premi Prat de la Riba ofert al millor manual sobre alguna de les matèries que són objecte d'ensenyança a les Escoles d'Enginyeria Industrial, d'Arquitectura, de Belles Arts, de Bells Oficis, de Comerç, de Treball, i d'Arts i Oficis (2), encara l'any 1983 s'escolava sense que la Comissió Mixta que estudia les transferències Administració Central-Generalitat en matèria de recerca científica arribés a cap acord sobre les definicions dels conceptes "competència exclusiva", que diu l'Estatut, i "foment i coordinació", que diu la Constitució, i tot això perquè en alguns cercles hom troba aberrant i fora de mesura el fet de pretendre que el concepte de competència exclusiva englobi *tota* la recerca científica, en *tots* els àmbits de la ciència, tan clar que és.

L'Institut, amb la convocàtoria dels premis esmentats, havia iniciat una línia d'actuació ben definida orientada a aconseguir que també l'activitat científica a Catalunya es desenvolupés en català, la qual cosa no té res a veure amb una altra qüestió, la de la necessitat d'emprar els idiomes de cultura que s'han imposat per a la comunicació internacional dels resultats de la recerca; aquesta exigeix difusió entre especialistes, potser molt pocs i molt escampats pel món, que avui dia empen pràcticament l'anglès i prou (3). Des de les catacombres, l'any 1947, l'Institut reprengué la convocàtoria dels seus premis de recerca, els quals, malgrat els estretíssims marges de moviment de l'època, tingueren una certa repercussió i una continuïtat expansiva (4). Un cop les diverses Socie-

(1). El Premi de Ciències de l'I.E.C., que l'any 1916 restà desert i que l'any 1917 distribuït en dos accessits als metges Josep Roig i Raventós i M. Bellido, fou concedit l'any 1918 a Josep M. Plans pel treball "*El-lipsoide de Dirichlet*", l'any 1921 a Ascensi Codina per "*Hemípters de Catalunya*", l'any 1935 a A. Quintana i Marí per "*Antoni de Martí i Franquès, Martí d'Ardenya (1750-1832)*".

(2). Els premis concedits aquells primers anys ho foren als manuals següents: 1918, a Rafael Pons i Farrera, "*Manual sobre la indústria del textíl*"; 1921, a Gaspar Brunet, "*Tractat d'aprestos i acabats de fils i teixits, principalment de cotó*" (publicat per Impr. Casa P. de Caritat, Barcelona, 1918); 1922, a Jeroni Oller o Estefa, "*Apunt de teoria dels teixits*" publicat a Biblioteca Indústria Téxtil, Barcelona, 1921); 1924, a Joan Gelpí i Blanco, "*Turbines hidràuliques, fonaments tècnics i experimentals*".

(3). Aquest punt és discutit a bastament al text "*El Català, llengua d'expressió científica*" (Prada de Conflent, 1973).

(4). Entre els guanyadors de premis de l'I.E.C. d'aquesta època de més tenebres, relacionats amb matèries afins a aquesta Societat Filial, volem esmentar els següents: Enric Guiter, "*Estudis sobre la hidròlisi en química mineral*" (Premi Francesc Vives, 1948); Frederic Duran i Jordà, "*Histopatologia d'una capa d'epiteli semiescamós pla que cobreix les mucoses digestives*" (Premi Prat de la Riba, 1947); Ferran Sunyer i Balaguer, "*Una nova generalització de les funcions gairebé periòdiques*" (Premi Prat de la Riba, 1948); Heribert Barrera i Costa, "*Noves contribucions a la síntesi d'àcids aril-alifàtics i a la teoria de l'acilació intramolecular*" (Premi Prat de la Riba, 1949); Josep Laporte i Salas, "*Noves idees sobre la farmacologia de la coagulació*" (Premi Josep Massot i Palmés, 1953).

tats Filials anaren ressorgint d'allò que havia semblat a molts un naufragi definitiu, adoptaren una dinàmica una mica més imprudent i, si volem, una mica més agressiva que la de l'Institut mateix, i volgueren introduir a la universitat la preocupació per l'ús del català com a vehicle per a la tasca científica. I així nasqueren els Premis per a estudiants, que inicialment foren considerats adreçats només a aquells que estaven matriculats a cursos normals de les carreres universitàries, però posteriorment s'adreçaren també a aquells que completaven llur segon cicle amb una tesi de llicenciatura. Aquest volum és constituït gairebé exclusivament per treballs d'aquest origen.

Introduir a la universitat la preocupació per l'ús del català, vint anys enrera! No cal que recordi a ningú que tingui una memòria mínimament dotada que en els moments que hom reprengué la concessió dels premis de l'Institut, i àdhuc quan fou iniciada la dels d'algunes Societats Filials, la cultura catalana sofria mals molt greus, era bandejada pertot i perseguida a tots els àmbits; a l'àmbit universitari, en particular, era absolutament ignorada. Per bé que al llarg dels temps de la dictadura els lligams havien esdevingut successivament més laxos, primer fou només en el camp de la creació literària allà on el català fou considerat tolerable (i encara amb reticències, ja que, per exemple, l'inici de la publicació de la sèrie de l'*"Antologia Poètica Universitària"*, l'any 1949, fou pres com un repte o, més exactament, una provocació), però no en els camps més directament relacionats amb les ciències. L'evolució de la laxitud dels lligams estengué l'acceptació de l'ús del català vers alguns camps de les ciències humanes. Quan, el 1973, d'un grup de científics experimentals reunits a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent, sorgí el text *"El català, llengua d'expressió científica"* (que passà a ésser conegut amb el nom de batalla de *"Manifest de Prada"*), encara fou motiu de polèmiques, de menyspreu i de rebuig violent en alguns medis.

Als més joves, que no poden recordar tot això, els hem de demanar que ho llegeixin als llibres d'història. Però com que en els llibres d'història massa recent, àdhuc en els que més persegueixen l'objectivitat científica i documental, solen bufar sensiblement els vents de la passió, els hem de demanar que triïn adequadament els llibres on llegir-ho, i que no es deixin enganyar per les argúcies dialèctiques postorteguianes que en aquests anys de postfranquisme han estat posades en circulació per a esmorteir voluntats, aigualir vivències, soscavar estructures mentals i desorientar incauts.

I aquí tenim una de les raons que justifiquen el manteniment d'aquests premis: si en el camí de la normalització lingüística hem avançat molt, encara resten llargues distàncies per recórrer; si la universitat s'ha anat catalanitzant, ha estat només molt parcialment i encara

roman una institució bilingüe, tal com deu haver d'ésser, diuen —no cal discutir-ho aquí—, però si de cas quan el mot *bilingüe* no tingui connotacions discriminatòries i pejoratives per a la llengua més feble, és a dir, quan no hi hagi una llengua més feble. Una llengua que fou considerada per un vell i il·lustre professor (que es deia amic nostre) no apta per a l'estudi de la termodinàmica, per un cap de govern no apta per a la química nuclear, i que ara que ens semblen velles etapes superades les d'aquells temps, fou considerada inicialment no apta per a la publicació d'una revista com "Enseñanza de las Ciencias", sorgida fa poc temps precisament de cercles universitaris radicats a Catalunya (encara que posteriorment l'ús del català hi fou admès en condicions oneroses). Evidentment, no són els Premis per a estudiants que han de canviar la situació actual —només intenten, modestament, de contribuir-hi— sinó el convenciment de cadascú de tenir-hi dret, la clarividència enfront dels paranys, la impertorbabilitat enfront dels mals averanys concertats, en resum, l'exercici conscient de la civilitat, que és allò que ens ha permès, *cronopis* impenitents, de sobreviure com a poble.

Barcelona, març de 1984.

Enric Casassas i Simó
President de l'I.E.C.